

Τετάρτη 20/10/98

Η πρωτοβουλία του Ίδρυματος Ανδρέα Παπανδρέου να οργανώσει μια σειρά αναμνηστικών διαλέξεων για τον Ανδρέα Παπανδρέου έρχεται σε μια στιγμή όπου έχουν ενταθεί οι ιδεολογικές και πολιτικές αναζητήσεις, όχι μόνο στη χώρα μας, αλλά και διεθνώς. Η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, αλλά και τα προβλήματα της μετάβασης των χωρών αυτών σε νέα κοινωνικά πρότυπα, η κυριαρχία του φιλελευθερισμού μέχρι πρόσφατα, η παγκοσμιοποίηση των αγορών κεφαλαίου, η κρίση του Κράτους-Πρόνοιας αλλά και η κρίση των αγορών συναλλάγματος και κεφαλαίων έχουν δημιουργήσει συνθήκες ιδεολογικής αναζήτησης.

Μέσα σ' ένα τέτοιο κλίμα, οι προοδευτικές δυνάμεις καλούνται να αναμετρηθούν με την νέα πραγματικότητα. Το βασανιστικό γι' αυτές ερώτημα είναι:

Ποιά μπορεί σήμερα να είναι η συμβολή του πολιτικού στοιχείου στη μεταβολή της σύγχρονης πραγματικότητας;

Το ερώτημα αυτό δεν είναι συνυφασμένο μόνο με την πολιτική δράση στη στενή της έννοια. Διαπερνά τις επιστήμες και ιδιαίτερα τις κοινωνικές επιστήμες. Γιατί, σε τελευταία ανάλυση, η πολιτική αξία των κοινωνικών επιστημών δεν προέρχεται τόσο από την περιγραφή ή την ερμηνεία της πραγματικότητας, όσο από τις δυνάμεις τις οποίες κινητοποιούν με τις αναλύσεις τους προς την κατεύθυνση της αλλαγής αυτής της πραγματικότητας. Αυτό είναι το πολιτικό στοιχείο που τις διακρίνει, η δυνατότητα να μετατρέψουν τη θεωρητική γνώση σε κινητήρια δύναμη προόδου.

Η οικονομική επιστήμη, από τον Adam Smith και τον Ricardo, μέχρι τον Marx, τον Keynes και τους πιο σύγχρονους οικονομολόγους αποτελεί κατ' εξοχήν μια επιστήμη, στην οποία το πολιτικό στοιχείο διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο. Τουλάχιστον για όσους δεν θέλουν να αυτοπεριορίζονται στον τεχνοκρατισμό και στον οικονομικισμό. Η σύγκρουση με ιδεολογίες που βαφτίζονται «αλήθειες», η σύγκρουση για χάρη των αδύναμων μιας κοινωνίας, για χάρη του περιβάλλοντος, για χάρη καλύτερων όρων και προοπτικών ζωής, εκφράζει βαθύτατες πολιτικές επιλογές στην κατεύθυνση της επιστημονικής δράσης.

Τα επιστημονικά κείμενα του Ανδρέα Παπανδρέου είναι έντονα σφραγισμένα από την ανάγκη να δει κριτικά τα φαινόμενα και τις κοινωνικές σχέσεις και να δημιουργήσει το απαραίτητο εννοιολογικό υπόβαθρο και την επιστημονική νομιμοποίηση για τη μεταβολή ή την ανατροπή τους.

Όπως λέει ο ίδιος το 1972, στο γνωστό βιβλίο του «Πατερναλιστικός Καπιταλισμός», «καθαρή θεώρηση και διεισδυτική ανάλυση ενός κοινωνικού συστήματος, γίνεται αναπόφευκτα σχεδόν συνώνυμο με ριζική κριτική, ένα φάρμακο που κανένα κοινωνικό σύστημα δεν μπορεί να ανεχθεί, παρά σε πολύ μικρές δόσεις».

Ο Ανδρέας Παπανδρέου απόλαυσε ένα τεράστιο προνόμιο: Έζησε σε μια χώρα, μια κοινωνία, που έπαιτα από ένα τραγικό εμφύλιο σπαραγμό, έπαιτα από τριάντα χρόνια δικτατορίας, μισαλλοδοξίας και αδελφοκτόνας καταπίεσης διψούσε για

δημοκρατία, για κοινωνική δικαιοσύνη, για κοινωνική και πολιτική αλλαγή, και για οικονομική πρόοδο. Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα, ο Ανδρέας Παπανδρέου ήρθε και δόθηκε με πάθος στην πολιτική. Άλλωστε και πριν, ως καθηγητής στο Berkeley ανήκε σ' αυτούς που έβλεπαν την επιστήμη, και την επιστημονική παρουσία ως εργαλεία αλλαγής, ως δράση για το μετασχηματισμό της πραγματικότητας προς την κατεύθυνση μιας κοινωνίας πιο ανθρώπινης, πιο σοσιαλιστικής.

Επικεντρώνοντας τις δυνάμεις του στα θέματα της αναπτυξιακής στρατηγικής, ουσιαστικά επέλεξε ως πεδία μάχης αυτά που σχετίζονταν με την εξάρτηση, την εκμετάλλευση, την κοινωνική αδικία και ανισότητα, το ρόλο του Κράτους και της πολιτικής. Η αναπτυξιακή διαδικασία και πολιτική ήταν για τον Ανδρέα Παπανδρέου κατ' εξοχήν στο επίκεντρο της πολιτικής διαδικασίας.

Γι' αυτό και την απάντηση στα θέματα αυτά ο Ανδρέας Παπανδρέου δεν την έδωσε μόνο ως οικονομολόγος. Την έδωσε ο ίδιος στο πεδίο της πολιτικής, όπου από μάχη σε μάχη έφερε τις σοσιαλιστικές δυνάμεις στην εξουσία, άλλαξε το κοινωνικό και πολιτικό τοπίο της Ελλάδας.

Εμείς σήμερα αντιμέτωποι με μια νέα πραγματικότητα πρέπει να αντλήσουμε εμπειρίες από το παρελθόν: Την ελεύθερη κριτική προσέγγιση, την άρνηση του δογματισμού, την πεποίθηση ότι «αλήθειες» ανατρέπονται, τη γνώση ότι η δουλειά μας επιστημονική και μη δεν είναι ποτέ τεχνοκρατική ή ουδέτερη, την επίγνωση της σημασίας του πολιτικού στοιχείου.

Αυτό το πολιτικό στοιχείο στην ουσία του παραμένει αμετάβλητο παρ' όλο που τα προβλήματα της αναπτυξιακής διαδικασίας έχουν αλλάξει εξωτερική μορφή.

Πώς μέσα σ' ένα δεδομένο κόσμο, θα δημιουργήσουμε μια κοινωνία πιο δίκαιη, πιο δυνατή στους διεθνείς συσχετισμούς και ισορροπίες, πιο ανθρώπινη και πιο δημιουργική.

Σας ευχαριστώ.